

PAS DE DANSA
TRES MOVIMENTS PER A UN PROLEG

-I-

Ja fa potser deu o dotze anys, aprofitant el parèntesi ociós dels estius, hem anat parlant amb un amic de Cervera (antic llibreter, editor militant d'allò que flaireja amb l'alè de la terra i poeta bonhomiós a estones perdudes), de la possibilitat de publicar una antologia literària de La Segarra. Ara com ara, però, atabalats amb els inevitables neguits del dia a dia, el projecte ha quedat com una idea recurrent, de la qual fem comentaris amables en pauses de fresca musical i en el marc, poso per cas, dels patis de la vella universitat filipista. Bo i esperant, és clar, que un dia o altre algú s'hi arromangui, posi fil a l'agulla i la concreti en la tria de noms que s'escaigui.

Tots aquests anys, però, quan la recurrència del tema m'hi feia pensar, també em burxaven, falagueres, les diferents possibilitats de bastir-la. La més clàssica em sembla que seria preparar una antologia sageta que travessés de dalt a baix un manual de la història de la literatura catalana. Un microcosmos literari concretat en un marc geogràfic definit i amb personalitat pròpia. Podria començar amb un dels capparets de la poesia trobadoresca, Guillem de Cervera, i continuar amb els Ausiàs March de Moncortès, el canonge Jeroni Ferrer de Guissona i aquell trapella tortosí que fou rector de Vallfogona. I anar seguint, per la línia del temps, fins arribar als escriptors d'aquest segle XX amb Manuel de Pedrolo i noms com Josep Solsona, Rosa Fabregat, Jordi Pàmias i Joan Margarit, entre altres. Em semblava, i m'ho sembla encara, que La Segarra ofereix un tou de

referències consistent per a poder triar amb una certa tranquil.litat i decòrum. Amb uns noms de més relleu que no pas uns altres, és clar, però suficients, en tot cas, per a bastir un "contínuum" comarcal que fos representació i reflex de la pròpia història de la literatura catalana.

I és evident que poden surar altres possibilitats, com ara l'alternativa d'una tria estrictament contemporània, o plantejar una antologia temàtica amb la successió de les visions literàries que han generat la terra, la història i la gent. Es llavors quan hom s'adona de la multiplicitat de miralls que han traslladat els indrets segarrencs a les pàgines de diferents creacions literàries i de la multiplicació de mirades que han metamorfosat el aspres del paisatge en la imatgeria poètica d'un gavadal de poemes. Pel fil d'aquesta opció, la nòmina s'enriquiria amb obres com les de Josep M. de Sagarra, Josep V. Foix, Josep Vallverdú i Josep M Espinàs, per posar només quatre noms de qualitat compulsada i no allargar gaire la nodrida llista de possibilitats.

-II-

El temps, però -ai las!- és breu i l'art llarga i complexa. Els anys roden sense aturador i el projecte, malauradament, mai no s'ha acabat de concretar. Mentrestant -i ho apunto amb íntima satisfacció interior- altres geografies del país han coincidit en un vol d'idees i alternatives similars que han fruitat en la collita de diferents llibres col.lectius. He remenat les lleixes que pertocaven de la biblioteca de casa i hi he tret trobat prop d'una dotzena de volums editats en els darrers vint-i-cinc anys, sense comptar les antologies d'abast ampli, com les valencianes o de tot l'àmbit illenc. Es a dir, sense cap més altra virtut que la de tenir-les mandrejant als prestatges de casa, m'han sortit les obres

següents: Lleida, vuit poetes (1968), Poesia rossellonesa del segle XX (1968), Escriptors lleidatans contemporanis (1979), Primera antologia de poetes del Maresme (1979), Narradors de Ponent 1939-1987 (Antologia) (1987), La Girona dels poetes (1988), 10 narradors (1989), referida a les comarques tarragonines, Barcelldones (1989), Tapís (Narradors a Girona) (1990), Antologia queraltina (1992) i Antologia de poetes junedencs (1994). N'hi ha moltes més. Segur. I en sé d'alguna altra d'àmbit ponentí a punt d'entrar en premsa. Però tampoc no és l'objectiu d'aquest paper resseguir-les més o menys exhaustivament. N'hi ha prou amb la mostra esmentada per a accentuar la realitat i l'empenta d'una tendència determinada i, posats a nedar dins del corrent, mirar d'avaluar el treball i l'encert dels militants de la literatura del Berguedà. Si més no, perquè han reeixit a demostrar, amb els llibres que porten editats aquests darrers anys, que és possible construir una literatura en espais de geografia reduïda i que es pot emfasitzar, desacomplexadament, la qualitat de les veus més vinculades a la terra. I el fet de fer-ho, d'altra banda, no vol dir pas pactar amb lletres de to menor ni carregar cap proposta literària amb la semàntica d'un comarcalisme pejoratiu.

Aquesta ha estat, sobretot, la gràcia de l'experiència editorial que, sota el comandament entusiasta de Jaume Huch, ha transitat entre nosaltres amb el nom d'Edicions de L'Albí, darrerament dins de l'òrbita de Columna. Com les cartes dels bons restaurants, el seu catàleg és curt però amb l'urc d'una innegable qualitat. I vull destriar la gràcia d'alguns títols per acomboiar l'especulació teòrica amb l'exercici de la pràctica. Per exemple, l'edició de Guillem de Berquedà i altres trobadors (1986), amb aquell combat únic de Climent Forner de traduir i modernitzar poèticament

el text provençal. I sortir-se'n amb resultats d'innegable eficàcia! O l'oportuna presentació d'un tercet poc conegut del públic català, Poesia escollida (1987), de Climent Peix, Pere Tuyet i Josep M. Claret. O el magnífic recull en dos volums que és Antologia Queraltina (1992). Transitar-los remet, curt i ras, a aquella herència noucentista que parlava, sobretot, de feina ben feta. Un treball que potser no és prou reconegut en el present insegur dels nostres dies, però del qual s'ha d'esperar que la roda de la història posarà en ordre i hi afegirà la torna de justícia que s'escaigui.

-III-

El tercer moviment de dansa d'aquest pròleg ha d'entrar, per força, en el ball polifònic de veus que és Rumbs blaus, títol manllevat de Climent Peix (Berga, 1905), una de les cordes poètiques que més hi sobresurten, i goso de suposar que, alhora, es capté com un amable homenatge al degà de les lletres berguedanes amb motiu dels seus noranta anys.

El volum Rumbs blaus se'ns presenta com una mostra generosa de poesia contemporània i aplega les diferents manifestacions líriques de geografia berguedana que s'han desenvolupat fins al darrer terç del nostre segle. Per la banda alta, la dels naixements, el cap i la punta de la cronologia ve a coincidir amb les mateixes dades biogràfiques del primer dels antologats, Angel Pons i Guitart (1902-1939). La del seu natalici dóna el punt més reulat i antic de la mostra, i la data de la mort coincideix amb la referència més jove de l'antologia, Maria Farràs, nascuda el 1939.

Per un altre costat, el mateix Angel Pons i Guitart pot servir-nos de paradigma concloent del valor afegit que comporta Rumbs blaus. La dissort de la seva mort jove facilita posar-lo en paral·lel a altres poetes

de vida intensa i obra breu com és el cas de Joaquim Folguera, Salvat-Papasseit, Rosselló-Pòrcel o Màrius Torres. Fou, sens dubte, un poeta sensible i de talent, de veu pura com un infant deixà escrit Lluís Capdevila en el pròleg a Terra meva (1928). I la puresa dels dotze poemes que el representen pot convertir-se en l'inici d'un camí sense cap altra sortida que el de la seva recuperació.

Com pot deduir-se per la varietat de l'arc cronològic que abasten les trenta veus antologades a Rumbs blaus, el repertori segueix i recull la millor tradició de la poesia catalana del XX, una sendera que va de Maragall fins a Riba, amb una especial incidència en el mestratge carnerià i l'ombra sempre protectora de Verdaguer com a música de fons. No es pas debades, tampoc, que un paquet força significatiu dels poetes antologats hagi passat per l'adreçador pedagògic del seminari de Solsona, ni que alguns dels noms més significatius (com ara Josep Armengou, Pere Tuyet, Climent Forner o Antoni Deig) siguin referències importants en la mateixa dinàmica de l'església solsonina. Així com que el seminari de Vic fou una pedrera de literats cabdal per a la cultura de la Renaixença (el "filó de Vic", apunta Vicens Vives), algun dia caldrà estudiar amb detall la importància del seminari de Solsona com a fogar de cultura catalana en els anys més obscurs del franquisme.

Dins d'aquest grup i des d'una perspectiva que només pot ser poètica, hi llueixen les virtuts de Climent Forner, l'hereu més directe de Guillem de Berguedà, poeta d'estricta retòrica i armat amb un repertori de diferents modulacions. La seva poètica s'escampa generosa per una ironia joganera i creativa, però quan cal també es concentra, ferrenya, en girs d'intensitat personal i mística que mullen directament la ploma als tinters del cor.

Un darrer apuntament, encara. Cinc dels poetes antologats són dones -Maria de Quadras, les germanes Montserrat i Neus Ballarà, Maria Casamartina i Maria Farràs- la qual cosa no deixa de ser un fet un punt insòlit si pensem en la migradesa de noms femenins en la poesia catalana de la primera meitat del segle XX. I crec que és just accentuar l'encant i la força lírica de Maria de Quadras (1905-1982), traductora catalana de Rabindranath Tagore i Kahlil Gibran. Els seus versos tendeixen a una lírica tendral, sovint de contingut muntanyenc i ferits per un pairalisme dolç acaramullat de sensibilitat. La mena de poemes vincladissos i delicats per a ser llegits a mitja veu en recers de solitud.

Des d'una perspectiva temàtica, seguir peça a peça l'ordit de poemes que conformen Rumbs blaus vol dir passejar-se pels tòpics del paisatge per la munió dels indrets berguedans més coneguts i entranyables. Alhora, i des d'una òptica literària, també vol dir heure-se-les amb una continuïtat de lírica tradicional i solcar els mars d'un espill literari que reflecteix fidelment el ressó i l'ombra d'aquelles veus, de Verdaguer fins a Riba, que omplen de qualitat la poesia catalana contemporània del segle XX.

Isidor Cònsul